

ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ՍՓԻՒՌ ՓՈԽ-ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ներկայացում՝ Կիլիկիա Թանգարանի մեջ, Նոյեմբեր 25, 2004 թուականին, ՆՍՕՏՏ Արամ Ա. Կաթողիկոսի նախաձեռնությամբ կազմակերպում է Լիբանանահայ Մտաւորականներու չորրորդ հանդիպումին:

Հայաստան-Սփիւռք առաջին խորհրդածողովի կայացումէն վերջ, հինգ երկար տարիներու ժամանակաշրջանը եղաւ ամուլ՝ համազգային հիմնահարցերու ապագայապաշտ ծրագրման ուղղութեամբ: Խորհրդածողովի առիթով ստեղծուած խանդավարութիւնը ժամանակի ընթացքին խամրեցաւ, բացակայութեանը մասնագիտական աշխատախումբերու, որոնք խորհրդածողովի ասարտին կազմաւորուելով կրնային իրենց արժէքաւոր ստեղծագործական ու կազմակերպչական ներդրումը ունենալ, իրագործելու համար համազգային զարթոնք մը:

Հայաստանի Հանրապետութեան դիւանագիտութիւնը, հաւասարակշռուած դիրքորոշումներով կը շարունակէ յաջողութեամբ թիավարել միջազգային քաղաքական նոր բերեցումներով յի ալեկոծումներուն մէջ ու հակառակ յաճախակի սաստկացող արտաքին ճնշումներուն, կը յաջողի պահպանել Արցախի քաղաքական հարցին լուծման շրջանային հաւասարակշռութիւնը:

Մինչ՝ Սփիւռքի գաղութները իրենց բազմազան գոյութենական հարցերով ու ազգային մշակութային ինքնութեան աղաւաղումով կը գտնուին անկիւնադարձային հանգրուանի մը ասարտին, երբ էական է ունենալ ազգային ղեկավարութիւն մը որ նոր պայմաններուն յարմարող տեսլականով, որդեգրէ ազգային նոր արեւելում ու յարմարաւետ ծրագիրներ, կասեցնելու համար տարածուող անտարբերութիւնն ու յուսահատութենէն բխող սկանայ հայապարպումը, նպատակադրելով ազգային զարթոնքի մը իրականացումը:

Արդ՝ էական է որ անյապաղ սաղմնաւորուի Համազգային միաւորող կառոյցի մը ստեղծման գաղափարն ու գործնական ծրագրաւորումը, նկատի առնելով անոր կենսական պահանջքը, ստանձնելու համար մեր ազգային հիմնահարցերու հետապնդման անյետաձգելի գերագոյն պատասխանատուութիւնը:

1. ԳՈՐԾԱԴՐԵԼԻ ՆՊԱՏԱԿԱԿԷՏԵՐ

- 1.1. Հաւաքական ինքնաճանաչումով ու առարկայական քննարկումով բանաձեւել ընդհանուր եւ ամբողջական հայեցողութիւն մը մեր ազգային կեանքի ներկայ իրավիճակին մասին: Սահմանել ազգային գաղափարախօսութիւն մը, իր արժեհամակարգով եւ արժեչափերով: Ստեղծել նպատակայարմար կազմակերպչական կառոյց ու յարմարաւետ միջոցներով իրագործել ծրագրուած նպատակներ, իրենց կարելորութեան առաջնահերթութեան կարգով:
- 1.2. Հիմնուելով երկարաշունչ ազգային ռազմավարութեան վրայ, կազմակերպել եւ օգտագործել Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Սփիւռքի Հայութեան ամբողջական կարելիութիւնները: Նպատակադրել իրադրութիւն մը ուր իւրաքանչիւր Հայ անհատ վերածուի ազգին մէկ գործօն տարրին, զգացումով, մտածումներով եւ գործով:
- 1.3. Յստակ նպատակներով եւ յարմարաւետ միջոցներով ապահովել Սփիւռքի Հայութեան ամբողջական համագործակցութիւնը: Ազգային զգացումները վերածել գործնապաշտ կապերու, յարմարաւետ իրաւունքներով եւ հրապուրիչ պատճառարկումներով:
- 1.4. Պահպանել Սփիւռքի Հայկական գաղութներու մշակութային ինքնութիւնը, բարելաւել անոնց տնտեսական ու ընկերային համակարգը եւ վերակազմաւորել հասարակական կեանքի ոլորտները, համերաշխ

գործակցութեան ու միութեան գաղափարները վերածելով անհատական ու հասարակական յառաջդիմութեան հիմնաքարի:

- 1.5. Որպէս տարբեր երկիրներու քաղաքացիներ, ժամանակի ընթացքին, մեր ազգային ինքնութեան յեղաշրջումն ու աղաւաղումը անխուսափելի է: Միաժամանակ պատկանիլ հասարականութեան մը՝ բնական պահանջք մըն է ու ընկերային իրողութիւն: Ի՞նչպէս կարելի է հաշտեցնել այդ երկու հակոտնեայ մղումները, դրական ձեւով, անյետաձգելի մարտահրաւէր մըն է ազգային ղեկավարութեան:
- 1.6. Պահպանել Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Արցախի քաղաքական ու զինուորական ապահովութիւնը, ինչպէս նաեւ իրագործել անոնց տնտեսական, ընկերային ու մշակութային յարատեւ բարգաւաճումը:
- 1.7. Ընդունիլ Սփիւռքի պատմական առկայութիւնը եւ զայն նկատել ուժական հասարականութիւն մը, որ կը հպարտանայ Հայաստանի Հանրապետութեամբ եւ զայն կը նկատէ ազգային ներշնչումի աղբիւր: Որպէսզի կասեցուի ձուլումի ատերը, ստեղծել կառուցողական, դրական եւ մնայուն ներգործօն փոխ-յարաբերութիւններ, նոյն ազգին երկու թելերուն միջեւ, իրենց իւրայատուկ ընկերային կառոյցներով եւ մտածողութեամբ. սակայն, ազգային ինքնութեան, բարգաւաճումի եւ կեանքի որակի բարելաւումի հասարակաց ու էական նոյնանման պահանջներով:
- 1.8. Որդեգրել համազգային աշխատանքային ծրագիր, հետապնդելու համար Հայկական Յեղասպանութեան համաշխարհային ճանաչումը եւ տարագիր Հայութեան անժամանցելի իրաւունքը պահանջատէր ըլլալու պատմական գրաւեալ հողերուն, ու ստանալ արդար ու ամբողջական բարոյական եւ նիւթական հատուցում:

2. ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

Սփիւռքի տարածքին, հայապահպանման արանդական միջոցներու կողքին – լեզու, եկեղեցի, ընտանիք, դպրոց, քաղաքական կազմակերպութիւններ, մշակութային միութիւններ եւ ակումբներ – նոր եւ գործնապաշտ միջոցներ պէտք է այլապէս բարարարեն գոյութեան պէտքեր ու իղձեր, զօրացնելով կապը անհատներու միջեւ որոնք հպարտ ըլլան իրենց պատկանելիութեամբ, եւ որոնց համար Հայ ըլլալը ունենայ նաեւ գոյութեան անուշութիւններ:

Այդ մէկը կարելի է իրագործել երբ ներքին նպատակասլաց զօրակցութեամբ կարենանք օգտագործել մեր անհատական, ընկերային, տնտեսական ու քաղաքական բարեկամութիւններն ու փոխ-շահաւէտութեան վրայ հիմնուած միջազգային կապերը, կազմակերպուած լոպիինկի միջոցներով, բարձրագոյն մակարդակներու վրայ ու շրջանակներու մէջ:

Հետեւեալ լրացուցիչ միջոցները պէտք է կազմակերպուին համազգային մակարդակով, ստեղծելու համար համերաշխութեան ու համագործակցութեան նոր թափ մը, ամբողջացնելով՝ կրօնական, քաղաքական, մշակութային ու այլ տեղական առկա ծրագիրները.

- 2.1. Ասպարէզային ընկերակցութիւններ, համագործակցութիւնը վերածելու ամենօրեայ հասարակաց կենսունակութեան:
- 2.2. Քաջալերել եւ կազմակերպել նոյն հետաքրքրութիւնները ունեցող տարբեր սերունդներ ներկայացնող անհատներու հանդիպումներ կամ ընկերակցութիւններ, նպատակակէտ ունենալով փորձառութիւններու

փոխանցումը ու փոխադարձ զարգացումը, որպես միջոց հաւաքական գիտատարածքի ու խրախուսանքի:

- 2.3. Ցանկագրել Հայկական մարդուժին ամբողջական կարելիությունները, արժեւորել հաւաքական գիտելիքներու դաշտը եւ որոնել յարմարաւէտ միջոցներ, որպէսզի անոնց օգտագործումը ըլլայ ի նպաստ բոլորին, միաժամանակ իրաքանչիւրին:
- 2.4. Բարարելու համար մեր ազգային սահմանելի ռազմավարական կարիքները, Սփիւռքի կրթական համակարգը կը կարօտի նպատակային այժեականացման: Էական է հաստատել հասարարական աւելի նպատակալաց նկատառումներ, ասպարէզային ընտրություններու ու կրթաթոշակներու յատկացումներու պարագային:
- 2.5. Տարբեր երկիրներու մէջ հիմնել կամ զօրացնել գոյութիւն ունեցող հետազօտական կեդրոններ, որպէս միջոց գիտական ինքնաճանաչումի, քաղաքական ճնշումի ու մշակութային քարոզչութեան:
- 2.6. Հաստատել Հայկական տնտեսական եւ ընկերային ցանց մը, փոխադարձ շահաւէտութեան վրայ հիմնուած, գործօն բոլոր տարրերու գործնապաշտ փոխ-յարաբերությունները վերածելու համագործակցական ազգային կառոյցի մը:

Արդիւնաւէտ կազմակերպչական միջոցներով եւ յարատեւ դրական հաղորդակցութեամբ, ծրագրել եւ իրականացնել լայնածիր քաղաքական, ընկերային, տնտեսական, գիտարուեստական եւ մշակութային ձեռնարկություններ, օգտագործելով հնարաւոր բոլոր մարդկային ոյժը, գիտելիքները եւ ֆինանսական կարելիությունները Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Սփիւռքի, ստեղծելու համար հպարտություններ ու հաւաքական ապահովութեան նոր խարխիսներ:

Հետազօտական հաստատություններու միջոցով, հաւաքել հիմնական տուեալներ, տեղեկություններ, օգտագործել Հայերու մտային ոյժը եւ տնտեսական հարստությունը, որպէս առաջին քայլ, Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Սփիւռքի միջեւ ստեղծուելիք բազմակողմանի եւ բազմամակարդակ համագործակցութիւն մը, ի շահ բոլորին ու Հայաստանի Հանրապետութեան բարգաւաճումին:

3. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՉԱԿԱՆ ԿԱՌՈՅՑ

Ազգային հիմնահարցերու ղեկավարման համար անհրաժեշտ է ունենալ մնայուն Համազգային կառոյց մը, իմաստուն, պայծառատես, լայնամիտ, համեստ, անաչառ, պատասխանատու, պարկեշտ, քաջ, պատկառելի անձնաւորություններէ կազմուած, առաջնորդելու համար մտաւորական արժանիքներով օժտուած ստեղծագործ ու հաւատաւոր միտքերն ու մասնագիտական փորձառութեամբ հարուստ աշխատակազմեր, որոնք գոհունակութեամբ ընդունին ծառայել համայնական շահերուն, անշուք, հեռու հատուածական նկատառումներէ ու անհատական փառասիրություններէ, անկաշկանդ հունաւորելու համար ազգին ապագան, հաւաքական ապահովութիւնն ու երջանկութիւնը:

- 3.1. Գոյացումը Գերագոյն Խորհուրդի մը, կազմուած 7-11 հայրենի ու սփիւռքեան պատկառելի, երէց ու իմաստուն անձնաւորություններէ որոնք իրենց փորձառութեամբ, գիտութեամբ, իմաստութեամբ, համահայկական ու միջազգային կապերով, որպէս ազգային էական ու ճակատագրական հարցերու խորհրդատու, իրենց անշահախնդիր կարծիքը փոխանցեն Համահայկական Խորհուրդին: Որպէս խորհրդանշական ազգային գերագոյն մարմին, Գերագոյն Խորհուրդը կը մնայ անանուն, պահելու համար իր խորհրդաւոր ու անձեռնմխելի անկախութիւնը:
- 3.2. Կազմաւորումը Համազգային Խորհուրդի մը, մասնակցութեամբ Հայաստանի Հանրապետութեան ու Սփիւռքի Հայկական Համայնքներու

ներկայացուցիչներ: Խորհուրդը, որպես խոհրդակցական մարմին՝ կը սահմանէ Հայաստանի ու Սփիւռքի համապարփակ արեւելումը՝ քաղաքական, ընկերային, տնտեսական ու մշակութային ոլորտներէն ներս: Խորհուրդի ընտրովի կազմը կ'ունենայ 120-180 անդամ, ըստ Հայաստանի Հանրապետութեան ու Սփիւռքի Հայկական Համայնքներուն համեմատական մօտաւոր քիւերուն:

- 3.3. Կազմաւորումը Համազգային Գործադիր մարմնի մը, կազմուած 24-30 անդամներէ, ներկայացնելու Հայաստանի Հանրապետութիւնն ու Սփիւռքը, Համազգային Խորհուրդի առած որոշումները իրագործելու համար: Գործադիր մարմինը կը ծրագրէ ու կը գործադրէ Համահայկական ծրագիրներ, հետեւեալ աշխատանքային կազմերու (task forces) միջոցով.
 - 3.3.1. Քաղաքական ու իրաւաբանական
 - 3.3.2. Տնտեսական ու ընկերային
 - 3.3.3. Մշակութային ու կրթական
 - 3.3.4. Փոխ-յարաբերութիւններու ու տեղեկատուութեան
 - 3.3.5. Օրինական ու կազմակերպչական
- 3.4. Նշանակումը Սփիւռքի Տեղական Գործադիր Խորհուրդներու, որոնք կ'իրագործեն Վերին Մարմիններու մշակած ծրագիրները:
- 3.5. Համահայկական Գործադիր Մարմինը, կը ծրագրէ անմիջական, միջին ու երկար ժամկետային ծրագիրներ, ու առաջնահերթութիւններու կարգով կը հսկէ անոնց գործադրութեան, Տեղական Գործադիր Խորհուրդներու միջոցաւ:
- 3.6. Վերոյիշեալ կազմակերպչական կառոյցին ծրագիր կանոնագիրը կը մշակուի մարդկային իրաւանց օրէնքներու եւ Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան օրինագիծին մէջ, ինչպէս նաեւ՝ Սփիւռքի տարբեր երկիրներու օրէնքները նկատի առնելով:

Եթէ համազգային համաձայնութիւն մը չգոյանայ ազգային հիմնական նպատակներուն եւ զանոնք իրագործելու աշխատանքին շուրջ, հաւանաբար մանրամասնութիւններ ծածկեն հիմնահարցերը եւ միջոցները շարունակուին նկատուիլ որպէս նպատակ: Շինիչ երկխօսութեան նախապայմանը կը մնայ ազգային նպատակներուն սահմանումը եւ անոնց իրագործումին համար կիրարկուելիք արժեհամակարգի մը ու արժեչափերու որդեգրումը: Այլապէս՝ որպէս ազգ կը շարունակենք մոլորիլ միաժամակ եղած մենախօսութիւններու լարիւրիմթոսին մէջ:

Ճարտարապետ Մկրտիչ Լ Պուլտուբեան
Յունիս 1999-Նոյեմբեր 25, 2004